

וכו'. אלא ביאר שאם נאמר "הליכות עולם לו" היינו שהליכות אלו קבועות בין בעוה"ז ובין בעוה"ב, א"א לפרש את הכתוב אלא ע"י הלכות, כי הם העומדים לעולם.

והנה מה פירושו של הלכות, כתב רש"י שם בזה"ל: משנה וברייתא הלכה למשה מסיני, עכ"ל ע"ש. והיינו תורה שבע"פ, ותושבע"פ כוללת היא הכל גם את חלק הסוד שהוא הנסתר שבתורה. וסיפר מרן הרב זיע"א שאביו רבינו הגר"ח כתב בענינים אלה. זכורני שפעם בקשר לאיזה ענין, אמרתי לפניו הלא פשט הוא הוי' רחמים, ואלקים הוא דין. אמר לי הרב זיע"א זה דרשות בשמות, אבל לשם אין פשט, שם הוא שם!!! ואם כי לא זכיתי להבין הדברים, עכ"פ רואים שידיעתם והבנתם היתה פרוסה בכה"ת כולה, ומכבוד ה' הסתר דבר לא דיברו בזה.

הרב מתרקוב הגרי"מ סולמון זצ"ל, שאל פעם את הרב זיע"א למה בליטא לא למדו קבלה. ענה לו הרב זיע"א: מי אומר שלא למדו. חזר ושאלו: א"כ למה לא דברו בענינים אלה, ענה לו הרב זיע"א: עם מי שהיו צריכים לדבר דיברו! ועוד דבר שמסתבר שאם קבלה נקראת נסתר, גם דרך ואופן הלימוד בהם צריך להיות בנסתר, ויש ראיות לכך, ואכמ"ל. [ועי' בפ"י בעל החיי אדם הנדפס על הגדש"פ, שכ' ויוציאנו ה' משם וגו', ובענין זה שמעתי מהגאון החסיד ז"ל וכו', ואחר שמדתו הי' שלא לומר בדבר שאינו ע"ד הפשט רק ראשי דברים השיב בקיצור וכו', ע"ש]. וכבר אמר הגר"ח מבריסק זיע"א שהספה"ק נפש החיים שהנחיל הגר"ח מוואלאזין זיע"א לעולם לדורות, כלולים וצפונים בו הענינים היותר עמוקים שבחכמת הנסתר. וכידוע שצריך ידיעה גדולה בכתבים בכדי להבין מה שהנפש החיים מרמז, וצריך ממש לספור אותיותיו, ואכמ"ל.

וכך הוא ההבנה בחסד. כמו שפירש"י בסוכה דף מ"ט ע"ב על מש"א שם וא"ר אלעזר אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה שנא' (הושע י) זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד, ופירש"י בד"ה אלא, הנתינה היא הצדקה, והטורח הוא החסד, כגון מוליכה לביתו או טורח שתעלה לו הרבה כגון נותן לו פת אפוי, או בגד ללבוש, או מעות בעת שהתבואה מצוי' שלא יוציא מעותיו לאיבוד שנותן לבו ודעתו לטובתו של עני, עכ"ל ע"ש. וכך הי' ממדותיו המפוארות של הגרי"ד שנהג לחלק בטובת עין הון לבני תורה נצרכים ואף מבלי שיבקשו, כי אף זה ממידת החסד להמציא טובתו לשני מבלי שיבקש, על מנת לחסוך את ההרגשה הבלתי נעימה הכרוכה בביקוש. ויש אשר יתבייש לבקש, ועי"ז לא יהא לו מה שזקוק הוא למחייתו. וכך כששמע על מאן דהוא שהוא נצרך, בירר והמציא את הדרוש לו בכבוד ובחיבה.

ואף שעברו תחת ידו רבבות של סכומים גדולים, הוא בעצמו חי בדחקות גדולה, דירה שריצפתה סדוקה ושבורה, הקירות שכבר זמן רב לא ידעו סיד מהו. את מצרכי המזון קנו מהזול והפשוט ביותר, כי לעצמו ולב"ב לא היה צריך לכלום, אבל לאחרים הרי זה בכלל חסד דהוא דין ומצוה ובזה אין גבול. וגם במניעת טורח מאחרים הי' דעתו נתונה, אירע והזמינוהו למסיבת תנאים מחוץ לעיר, וזה הי' בר"ח ביום שהיו התלמידים רגילים לבוא לביתו, שלח הוא להודיעם על מנת לחסוך את טרחתם שלא יבואו בחנם. כשתלמיד חזר לביתו בחו"ל והי' לו ספק אם קיבל ממנו את דמי החלוקה,